

PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu
historiju

Broj 45, godina XXIII
maj, 2018. [str. 151-154]

© Monos 2018

**Prof. dr. Salmedin
Mesihović, tri knjige:
*Liberalna frakcija
rinskog nobiliteta–
Gaj Lelije i Scipion
Emilijan; Geneza
zla–Agrarna kriza:
ekonomski i socijalni
pad Republike;
Helenske apoikije u
Italiji i Siciliji***

*Udruženje za proučavanje i promoviranje
ilirskog naslijeđa, drevnih i klasičnih
civilizacija „BATHINVS“, Sarajevo, 2017.*

U sve tri ove knjige autor se vraća svojim osnovnim teorijskim stavovima u vezi sa utemeljenjem i određenjem rimske civilizacije, oslobađajući se pojmovnog, monotonog, katedarskog okvira. Cjelovitošću sklopa rečenice i jasnoćom stila izlaganja, uspio je sastaviti jedan uticajan misleni sistem koji predstavlja jedinstvenu sintezu istorijskog, ekonomskog, pravnog i filozofskog naučnog djela. I u ovim knjigama prepoznatljivo je univerzalna težnja autora za integracijom ljudskih saznanja, ali na način da izjave mislilaca ispituje, upoređuje i podvrgava naučno-metodičkoj obradi, ispunjavajući ih svojim bićem i nastojanjem da u svima podstakne unapređivanje shvatanja antike.

...

Kroz istoriju kolonizacije južne Italije i Sicilije, u knjizi „*Helenske apoikije u Italiji i Siciliji*“, autor

apostrofiraju glavne smjernice koje je grčka kultura ugradila u razvoj Rima, a potom i u razvoj evropske i svjetske civilizacije. Organizaciono, sadržaj knjige od 159 strana je raspoređen u četiri poglavlja: „Velika Grčka“ (od 7. do 19. strane, što čini 7,5 % sadržaja), „Kampanjska kima“ (sa podnaslovima „Kimska sibilica“ i „Sibilske knjige“, od 19. do 87. strane, što je 43,39 % sadržaja), „Apoikije južne Italije“ (sa podnaslovom „Pitagora“, od 87. do 116. strane, što je 18,23 % sadržaja) i „Apoikije Sicilije“ (8,17 % sadržaja knjige).

Nastojanje da se izvorna istorija osnivanja helenskih apoikija u južnoj Italiji i Siciliji preciznije datira – od 8., pa do 5. vijeka p.n.e. – navelo je autora da primijeni komparativnu metodu, odnosno povlačenje paralele u izučavanju arhajskog perioda, prvih vjekova klasičnog perioda razvitka helenske civilizacije. Ovaj model prosuđivanja pokazuje se korisnim u osmišljavanju istorijskih podataka. Migracije i naseljavanja su oduvijek vodili do promjena u svim sferama razvoja svakog društva. Helensko naseljavanje Juga Italije i Sicilije nije izuzetak; ono je u velikoj mjeri determiniralo budući razvoj ne samo tog dijela Sredozemlja, već je, zahvaljujući ekspanzionizmu Rimske države, uticalo i na budući razvoj na evropskom kontinentu. Pri tome se ispoljavaju različitosti u pravcu kretanju uticaja na relaciji kolonisti-domicilno stanovništvo (kolonizatorska – domicilna kultura), zavisno od vremena i mjesta naseljavanja: kolonisti u Siriji i Egiptu se većinom javljaju kao akceptori saznanja koja im predaje nova sredina, dok utemeljitelji apoikija na Jugu Italije i Sicilije nastupaju kao donori. Ipak, sve ono što se prenosi iz jedne kulture u drugu sastavljeno je od višeslojnih značenja. To putovanje od jedne do druge kulture uzajamno transplantira ono najbolje iz obje, a istorijska interpretacija koja ovoj knjizi daje značaj, produkt je složenog spleta reakcija i rekonstrukcija nepreciznosti i nedorečenosti u poznatoj literaturi. Svako naseljavanje nove sredine ne podrazumijeva samo presađivanje

ustaljenih društvenih obrazaca kolonizatora, već i njihovu neminovnu adaptaciju na zahtjeve prilike, što često vodi stvaranju kvalitativno novih obrazaca i stilskih oblika. Tu kao da je uspostavljena i formula dinamike kulturoloških odnosa između apoikije i metropole, koja će svoju potvrdu toliko puta doživjeti tokom narednih stoljeća, kroz primjere nekih drugih kolonija na nekim drugim kontinentima. Tako, upravo Južna Italija postaje domovinom „Jonskog morskog stila“ i mjestom prve upotrebe entasisa. Najviše pažnje i prostora autor je poklonio pisanju o Kampanjskoj Kimi, najranijoj od svih helenskih naseobina, donosiocu pisma sibilskih knjiga, filozofije, umjetnosti, mitologije, koja nadograđujući etruske i rimske tekovine, ujedno i postaje zamajac razvitka helenskog naslijeđa. Pri tome koristi najvažnije antičke izvore o sibilskom fenomenu: Pausanija, Laktancija i druge. Također, skreće pažnju i na ranokršćanske autore: Atenagoru, Tertulijana, episkopa Teofila iz Antiohije, Hipolita i ostale, koji su sibilske stihove rabili za dokazivanje nekih elemenata svojih učenja. Autor pravi ekskurs i o uticaju sibilske tradicije, prikazujući i to da je u srednjem vijeku došlo do povezivanja IV Vergilijeve ekloge (koja navodno kazuje o Isusovom dolasku) sa Kimskom sibilom. No, istovremeno je svjestan da šarenilo i različitost izvora i podataka čine gotovo nemogućim utvrđivanje činjenica vezanih za sibilske knjige, uključujući i precizno hronološko situiranje.

Uticaj Pitagore sa Samosa i pitagorejskog učenja i djelovanja na južnoitalijanske helenske apoikije, u knjizi je promatran iz više uglova: filozofski, matematički, opštekulturni, društveno-politički, etički, religijsko-mistični, pravni, istorijski... Apoikije Sicilije i njihov nastanak nije poduprt podacima iz 7. vijeka p.n.e., tj. nije postojala rana historijska svijest o njima, pa se ta saznanja crpe iz mješavine mitologije, tradicije i epike, što je rezultiralo historiografskim proučavanjima kasnijeg perioda ovih helenskih polisa

tek u doba zalaska njihovog prosperiteta. Autor, uzimajući u obzir mitološka i tradicijska opterećenja, koristi raspoložive izvore: literarna ostvarenja, epigrafske zapise, kao i arheološku građu. Iznijeta razmišljanja o helenskim naseobinama u formi apoikija, o načinu stvaranja i razvijanja, te presudnog uticaja na razvoj etruske i rimske kulture, predstavljaju podsticaj, ali ne i čvrst teorijski okvir u koji je smještena knjiga „Helenske apoikije u Italiji i Siciliji“.

...

Knjiga „*Liberalna frakcija rimskog nobiliteta–Gaj Lelije i Scipion Emilijan*“, bavi se istraživanjem društvenog sloja rimskog nobiliteta, njegovim promjenama, te fazama i uticajima na taj dinamični historijski proces. Na 70 strana napisana su četiri poglavlja: „Liberalna frakcija rimskog nobiliteta“ (od 6. do 35. strane, 41 % sadržaja knjige), „Supplementum: Tajna jedne rimske noći–Smrt Scipiona Emilijana“, „Fontes“ (od 35. do 53. strane, što čini 25 % knjige), „Sermo“ (od 53. do 58. strane, 7 % knjige). Sudeći po obimu, prvi dio knjige je i centralni jer nosi istoriju reformi koje bi doprinijele prevazilaženju velike sveopšte krize, agrarne krize. U pravnoj nauci detaljno proučavan nacrt zakona ager publicus, ovdje je obrađen kroz prizmu ugrožavanja ekonomskih interesa moćnika, tj. kroz okolnosti koje su dovele do njegovog odbijanja. Oportunizam i konformizam su u konačnici doveli i do podjela u liberalnoj frakciji i stvaranju stranke populara. Autor analizira moguće motive oportunitizma ne samo u kontekstu ličnih ambicija, već i poštivanja državno-pravnog poretka i njegovih institucija. Lik Gaja Lelija u ovom poglavlju osvjetljen je kao lik poznavao i propagator helenske kulture i vrijednosti koje prenosi u rimski svijet. Kontraverza oko smrti Scipiona Emilijana, predstavlja nerazjašnjen slučaj kojim se autor knjige bavi, proučavajući djela Cicerona (Pro Lucio Murena, Laelius de Amicitia, De Oratore ad Quintum fratrem libritres, Epistulae ad Familiares (IX

21,3), Epistulae ad Quintam Fratrem II, 3, De Re Publica), Valerija Maksima, Plutarha, Plinija Starijeg, Apijana, Kasija Diona, Orozija.

Nerazjašnjene okolnosti i procjene mogućeg razvoja događaja da je Scipion Emilijan poživio, dr. Mesihović apsolvira uvjerenjem da bi politikom, autoritetom, i liberalnijim, umjerenim stavom uspio amortizirati pojačane stranačko-frakcijske i ideološke sukobe, te da možda ne bi ni došlo do građanskih ratova i Savezničkog rata. Lik i sudbina Scipiona Emilijana odlično su oslikali put početnog zalaganja za reforme, promjene kursa, odustajanja i sukobljavanja sa zastupnicima radikalnijeg reformsko-demokratskog pristupa u procesu donošenja agrarnih zakona. Politički život svake ideje zavisi od idejne (ne)dosljednosti njenih protagonista, a brojnost i silina uticaja koji tu (ne)dosljednost održavaju, usmjeravaju i oblikuju na kraju određuje i sudbinu same ideje. Historija politike je, najvećim dijelom, historija varljivih saveza, sukobljenih sujeta i taktiziranja, od čega nisu imuni ni oni od kojih se u politici najviše i očekuje. Ova univerzalna poruka isijava i iz Mesihovićeve knjige.

...

Treća knjiga „*Geneza zla–Agrarna kriza: ekonomski i socijalni pad Republike*“ je djelo koje se bavi ekonomskom istorijom ili antičkom ekonomijom kroz pero historičara. Istinsko razumijevanje uzroka i posljedica agrarne krize zahtijevalo je dvije vrste istraživanja; jedno orijentisano prema proučavanju izvorne građe („Fontes“, od 10. do 114. strane, što iznosi 49,52 % ukupnog sadržaja od 210. strana), a drugo orijentisano prema „Rekonstrukciji“ (od 114. do 190. strane, što iznosi 36,19 % sadržaja) objedinjujući podnaslove: „Ager Publicus, „Zakoni Licinija i Sekstija i agrarno zakonodavstvo do perioda krize sa kraja Srednje Republike“, „Uzroci agrarne krize sa kraja Srednje Republike“, „Robovski rad“, „Oslobođenici“, „Posljedice krize“, „Demografska kriza“, „Političke po-

sljedice krize“, „Korupcija“, „Kriza vojske“, „Pokušaji reformi“, „Zasebna razmatranja“).

U istraživanju za ovu knjigu autor se pokušao uživjeti u način mišljenja i gledanja na svijet ljudi i kulture o kojima piše. Važnost i specifičnost pristupa izdvojiti će ovu knjigu jer ona nije samo filološka analiza antičkih tekstova koja bi zanemarivala sve druge aspekte antičke civilizacije. S druge strane, historičar koji je ujedno i filozof, koji raspolaze znanjem klasičnih jezika, koje je nužno za dubinsko upoznavanje istorije antike, stvara jednu „naučnu mješavinu“ više

struka: istorijske, filološke, pravne, ekonomske..., smjelo izlazeći iz područja svoje uske specijalnosti. Način razmišljanja, pri kojem misaoni obrasci istorijskih procesa i dešavanja ne smiju biti zaboravljeni u donošenju sadašnjih odluka i izbjegavanju dugoročnih štetnih posljedica u budućnosti doveo je do stvaranja djela koja će zainteresovati veoma široku naučnu javnost.

Dr.sc. Benjamina Londrc,
Dr. sc. Goran Behmen